

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ЖИТОМИРЩИНІ

Екологічний туризм, за оцінкою аналітиків охоплює вже понад 10% туристичного ринку, а темпи його росту перевищують відповідні темпи у всій індустрії туризму. Може видатись дивним, але екологічний туризм народився саме в країнах Європи, адже тут досить рано почали розвиватись технології і їх негативний вплив відчули місцеві люди. Саме тому європейці почали першими бити на сполох про не дуже хороший вплив на людину та на оточуюче середовище. Безпосередньо в цей час з'являються перші ентузіасти, які почали виступати за відпочинок, який не буде нести шкоди для живої природи. Екотуризм стає важливим видом економічної діяльності на природних територіях усього світу. Він надає можливості для туристів випробувати на досвіді діючі прояви природи й культури та навчання важливості збереження біорозмаїття й місцевих культур. У той ж час, екотуризм дозволяє одержувати дохід для програм охорони природи й економічну вигоду для населення, що мешкає в сільських і віддалених місцевостях.

Головною рушійною силою бурхливого розвитку екологічного туризму є швидко зростаючий попит на рекреацію на природі, який визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним і психологічним потребам. Задоволення цього попиту й, отже, успіх розвитку екотуризму, як ніякої іншої галузі, залежить від якості навколишнього середовища, оскільки туристами цінується саме його первозданність.

За визначеннями науковців, екологічний туризм – це природо орієнтований сталий туризм. Обидві його характеристики визначаються об'єктивними причинами: природна орієнтація - особливостями туристського попиту, а сталість – економічною вигодою підтримки якості навколишнього середовища. Основними цілями екотуризму є: підвищення культури взаємин людини із природою; вироблення етичних норм поведінки в природному середовищі; виховання почуття особистої відповідальності за долю природи і її окремих елементів; а також відновлення духовних і фізичних сил людини, забезпечення повноцінного відпочинку в умовах природного середовища. На відміну від сільського туризму, що має стаціонарний характер, екологічний туризм є активним, тобто передбачає активне пізнання природи шляхом пересування певним маршрутом.

Екологічний туризм в основному відбувається в межах природоохоронних територій і як напрям рекреаційної діяльності несе в собі пізнавальну, освітню, виховну, наукову, спортивно-оздоровчу, естетичну та інші функції. Хоча екологічний туризм в Україні ще не набув, значного поширення, перспективним регіоном його організації є Українське Полісся, до складу якого входить Житомирщина. Адже, крім того, що Полісся притаманна різноманітність природних і природно-антропогенних ландшафтів, які дозволяють охоплювати різні за змістом і наповненням сторони взаємодії людини та природи, воно належить до регіонів давнього господарського освоєння, де підтримка екологічної рівноваги забезпечувалися місцевим устроєм життя, напрацьованого протягом віків шляхом спроб і помилок, що дозволяє на практиці пізнати глибину екологічних надбань наших пращурів.

Дослідники Дунаєвська О.Ф., Козловський О.Ю., Коткова Т.М. вивчаючи можливості розвитку екологічного туризму на Житомирщині визначили чим саме наш рідний край може приваблювати туристів в сфері екотуризму: «Житомирщина приваблює екотуристів насамперед тим, що має достатню кількість природних ресурсів, які можуть зацікавити найрізноманітніші запити відпочивальників. Адже відомо, що для екологічного туризму саме природні ресурси мають вирішальне значення. Площа області майже така, як територія Бельгії – 29,9 тис. кв. км. На північному сході області розташована Поліська низовина, на півдні – Придніпровська височина. Справжньою окрасою півночі області є Овруцько-Словечанський кряж. Велика кількість корисних копалин в області дала привід академіку Ферсману назвати Житомирщину «Уралом в мініатюрі». Це дає можливість проводити екотури з геологічним наповненням, екскурсії з відвідуванням підприємств та музеїв (наприклад, до музею коштовного і декоративного каміння у Володарськ-Волинському, або до музеїв фарфорових заводів у Баранівці та Городниці). Територія області поділяється на дві природні зони – мішаних лісів та лісостепу. Житомирське Полісся називають Центральним. Ліси вкривають приблизно третину території області. Південна межа між природними зонами простяглась приблизно в напрямку Бердичів – Житомир – Коростишів – Київ. На території Овруцького та Олевського районів, у межириччі р. Уборть та її притоки – Болотниці, розташований Поліський природний заповідник площею 20104 га (площа його охоронної зони становить 14146 га). Крім того, наявні 95 заказників загальнодержавного і місцевого значення. Вони мають різноманітне спрямування, наприклад: Городницький – ботанічний заказник, а Часниківський – орнітологічний; Забарський та Дідове озеро – гідрологічні, Кутне та Козява – загальнозоологічні, Плотниця та Поясківський – лісові тощо. Досить багато й інших природних об'єктів, що охороняються законом. З 27-ми парків – пам'яток садово-паркового мистецтва 5 мають загальнодержавне значення: Івницький, Верхівнянський, Трощанський, Городницький та Новочортирський. Пам'яток природи відповідно – 2 загальнодержавного та 18 місцевого значення. Це може слугувати досить потужною базою для розвитку екологічного туризму. Річки Тетерів, Случ, Уборть та деякі їх притоки дають можливість розвивати водний туризм – переважно сплав на байдарках, катамаранах, надувних човнах (рафтинг). Береги багатьох річок

скелясті – це дає змогу проводити тренування і змагання скелелазам. Досить популярним і не тільки на Україні є скеледром поблизу с. Денеші на березі р. Тетерів. Ще у радянські часи користувались популярністю категорійні маршрути «По Случі від Мирополя до Сарн» та «По Случі, Горині і Прип'яті». Сплавлялись туристи й по Уборті в Прип'ять. Тетерів був не таким популярним через велику кількість гребель, отже і обносів, а крім того, через дуже велику заселеність берегів. Проте після аварії на ЧАЕС маршрути, як пішохідні, так і водні, було скасовано. Частково це пов'язано із перебільшенням реальної загрози для туристів, обумовленої радіоактивним забрудненням... На Житомирщині зростає 147 видів рідкісних рослин, з яких 74 занесені до Червоної Книги України, 13 видів підлягають особливій охороні за Бернською Конвенцією, 4 види занесені до Європейського Червоного списку видів, які зникають у всесвітньому масштабі, та 64 регіонально рідкісні види. Є змога розробити ботанічні маршрути пізнавального туризму. Певні кроки до розробки мандрівок Житомирщиною вже зроблено: це тури «У порцеляновім краю», «Забутими панськими маєтками», «Навколо «Волинського Єрусалиму», «Серед лісових скель» та інші».

В Україні зелений туризм практикують вже близько 20 років. Спілка в Житомирській області діє всього чотири роки. Садиб сільського туризму на Житомирщині є близько 20, вони діють офіційно і регулярно приймають гостей. Спілка активно працює над збільшенням кількості садиб зеленого туризму та над покращенням якості наданих послуг.

Узагальнюючи дослідження вчених, можна зазначити, що проблемами розвитку екологічного туризму в світі залишається: відсутність загальної спрямованості в діяльності туристичних організацій, достатньо розвиненої правової бази та спеціалізованого в галузі туризму персоналу; низький рівень сервісного обслуговування; відсутність екологічної культури та все ще існуюче у переважній більшості громадян зневажливе ставлення до природи; слабкий розвиток екологічної інфраструктури та технологій.

Всесвітнє співтовариство екотуризму істотно зросло і продовжує своє зростання, що дає підстави говорити про серйозні кроки у зміцненні позицій екотуризму на світовому туристичному ринку. Варто розуміти, що чим більше ми будемо інвестувати в екологічний туризм, тим успішніше будуть вирішуватись екологічні проблеми, адже екологічний туризм здатен підвищити рівень екологічної культури та сприяти збереженню навколишнього середовища.